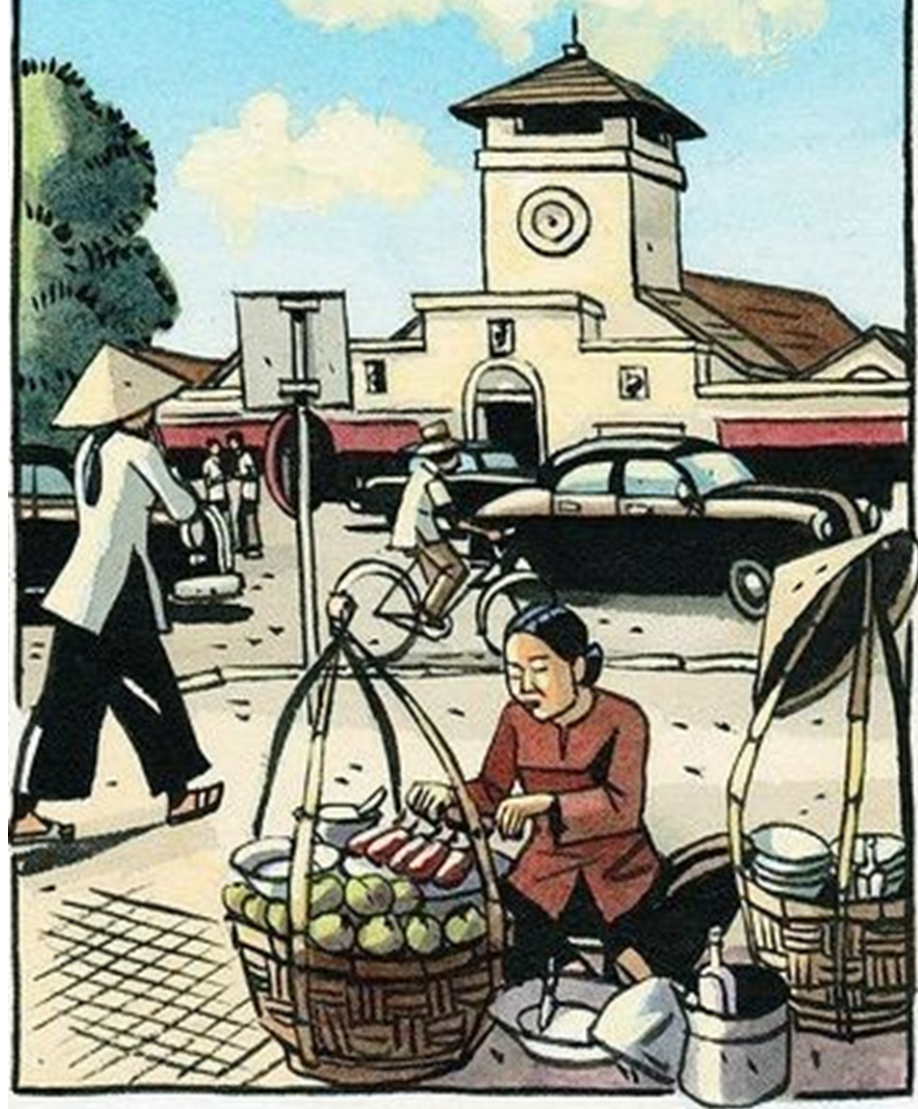

Cửa hiệu tạp hóa

Mai Thảo

**cửa hiệu
tạp hóa**

mai thảo

cửa hiệu tạp hóa

mai thảo

bìa: *internet*

trình bày: *Muon Phuong*

nguồn: *sáng tạo 7*

Muôn phương góp lại, trả về muôn phương

**cửa hiệu
tạp hóa**

MAI THẢO

ợ chồng bác Dụng trưa hôm ấy giữ Yên ở lại ăn cơm ngay tại cửa hiệu tạp hóa. Từ chối thế nào cũng không được. Chiếc xe đạp cũ của Yên, thằng Phấn con bác đã vừa cười cười nhìn bố nhìn Yên vừa lôi thốc vào trong sân sau. Rồi bác Dụng lớn tiếng nói vọng vào bếp bảo Nhớ làm cơm thêm cho « cậu Yên » ăn. Cả nhà đều nhìn Yên cười. Đến nước này thì chỉ còn đành ở lại. Thâm tâm Yên cũng không muốn từ chối. Chàng chỉ sợ làm phiền bận công việc buôn bán của bác Dụng, nhất lại là cái việc bán hàng tạp hóa lẻ thu nhặt từng đồng nước mắm từng đồng xà phòng bận như con mọn cả ngày, hai vợ chồng bác, thằng Phấn và nhiều lúc đông đông khách một chút, Nhớ cũng phải bỏ củi lửa từ trong bếp chạy ra, đỡ một tay khuôn vác những bì gạo, những hòm nước giải khát chồng chất ngất ngưỡng trong cửa hiệu chật hẹp đầy lèn những hàng hóa ngổn ngang linh tinh.

Giữ Yên ở lại ăn cơm là biểu tỏ của một niềm vui chân thật cảm động của cái gia đình này, sống đơn giản và rõ rệt bằng mồ hôi nước mắt lao động giữa thành phố vào hồi buôn bán khó khăn. Và Yên đã nhận lời ở lại buổi trưa hôm ấy còn là để tránh một sự hiểu lầm nữa. Chàng sợ bác Dụng tưởng lầm bây giờ bác nghèo, bữa cơm rau cỏ thanh đạm không đủ gây cho Yên sự thích thú ở lại để ăn ngon.

– Cơm thường thôi nhé!

– Chả cơm thường thì cơm không thường à! Cậu Yên dạo này đâm ra khách sáo lắm rồi đấy.

Bác Dụng gái cười rồi khỏi quầy hàng vừa đi vào phía trong vừa nói lại:

– Cái món rau muống nộm cậu Yên còn thích không để tôi bảo cháu làm.

Yên chưa kịp trả lời thì Nhớ đã từ trong bếp chạy ra:

– Có món rau nộm đấy mẹ ạ! Chỉ thiếu vùng con ra đầu phố mua còn nhà có đủ thứ rồi.

Yên ngồi xuống chiếc ghế đầu, nhìn Nhớ. Khuôn mặt bầu bĩnh của Nhớ hồng hào ánh lửa và những ngón tay chưa đánh đỏ chói của Nhớ thì đang vén những sợi tóc ướt đầm mồ hôi. Yên muốn nói đùa một câu thường dùng « Bao giờ cô Nhớ lấy chồng. Nhớ gì mà lại quên mãi thế » nhưng chàng lại thôi.

Thấy là Nhớ đã đổi khác hẳn. Đứng giữa khung cửa với một nền khói bếp xanh thoảng sau lưng, đôi mắt lấp lánh nghịch ngợm của Nhớ ngoài cái nhìn hồn nhiên của người con gái nhỏ tuổi quen thuộc cũ, còn ánh lên cái vui tươi mới lạ của một người thiếu nữ đã lớn đã đẹp, đã có thể có một cuộc sống tình cảm riêng, và đã có thể tới gần những cửa ngõ thứ nhất của tình yêu. Câu nói đùa bây giờ có thể làm Nhớ ngượng, ngượng một cách khác trước, và Yên đã thôi không nói nữa.

– Phiền cô Nhớ quá đấy nhỉ?

– Cậu Yên lại khách sáo nữa rồi đấy.

Tiếng đấy mà Yên và Nhớ đều dùng gọi lại cho Yên một ý niệm hết sức thân quý. Ý niệm thân quý này gọi lại một kỷ niệm xa xưa vững bền. Nó vừa gọi nhớ đến một làng nhỏ vùng bể ngoài Bắc, với những cánh đồng lúa chín vàng chạy dài giữa những mãi tranh sáng chiều nép xuống dưới gió biển thổi mạnh, những bụi tre và những tháp chuông nhà thờ. Bây giờ ở giữa thành phố mỗi người một khu nhưng ngày xưa hồi còn nhỏ gia đình bác Dụng và gia đình Yên ở cùng một làng. Dân làng hay dùng chữ « đấy » cuối câu nói, như một cá tính riêng biệt, cũng như con gái làng hay ăn quà làm dáng và con giai làng lớn lên hay bỏ những cánh đồng và những tháp chuông lên ở thành phố. Yên vừa nhớ lại những ngày vui cũ đã mở khuất vừa nhìn theo Nhớ đi ra đầu phố.

Bác Dụng giai và bác Dụng gái thì đã quên hẳn Yên. Khách hàng người ra người vào, chỉ dăm ba người thôi, cũng đủ làm bận mọi người

trong nhà và làm tấp nập cái cửa hiệu tạp hóa bé nhỏ. Một chai nước chanh mua và đổi vỏ cũ lấy vỏ mới, nửa lít nước mắm Phan Thiết bà lão già chậm chạp sang vào chiếc lu mang theo và một gói thuốc lá mua chịu, của anh phu xe ba gác ở ngõ hẻm bên cạnh, bấy nhiêu hình ảnh đặc biệt của một sinh hoạt thương mại tiểu quy mô, với cái hòm tiền bằng gỗ có đục lỗ, cái tráp trâu và ấm nước chè mời cả những người khách không mua hàng là một cái gì hết sức Việt Nam, mà lâu lắm Yên mới bắt gặp giữa thành phố thương mại tổ chức khoa học với bàn giấy và dây nói.

Yên nhìn ngắm tất cả bằng đôi mắt bờ ngõ của mình và có ngay được cái cảm tưởng cũng bờ ngõ trước tất cả những điều tầm thường ấy. Những lần bỏ thành phố về thăm làng đi vào con đường có bóng tre, bóng nắng qua một quãng đồng cỏ lúa vàng cỏ dại một khoảng vườn thấp thoáng khói bếp vươn lên mềm mại và ánh vàng son phai mờ sau những cánh cửa gỗ mộc trên những bàn thờ tổ tiên. Chàng cứ nhìn ngắm những người mua hàng, đồ đạc trong cửa hiệu,

thỉnh thoảng lại cười vì câu xin lỗi của bác Dụng những lúc ngừng tiếp khách:

– Xin lỗi cậu Yên nhé. Bạn quá. Chẳng có ai cả. Chỉ có vợ chồng con cái chúng tôi thôi, thành thử cái gì cũng phải mó tay. Thuê người thì sạt nghiệp mất.

Trước hiệp định Genève vợ chồng bác có một cửa tiệm thợ may ở ngoài Hải Phòng. Thức khuya dậy sớm để dành để dụm gần sáu năm trời, gặp đúng lúc lính Pháp xuống tàu về nước đến may quần áo trước khi rời bến, bác Dụng đã tạo được một chỗ ngồi bé nhỏ những vũng vàng trong thành phố, cho vợ con đỡ vất vả hơn trước và bác có được những phút giây rồi rãi ngồi hút thuốc Lào thở khói ra ngoài đường rồi quay vào đùa nghịch với đứa con út còn nhỏ tuổi. Nhưng cảnh an nhàn, dù chỉ là tương đối cũng chẳng hưởng thụ được bao lâu. Vợ chồng bác đã lại tay bồng tay mang vào Nam với vồn vện một món tiền cho những ngày đầu chưa có cơ sở nhất định và chưa làm ăn gì kiếm ra đồng tiền. Bây giờ thì gọi là đã mát mặt một chút nhưng vẫn cứ phải

làm thật lực, làm cả nhà và tiêu pha thì cứ vẫn phải tính từng đồng tính đi.

Đức tính trội bật lên ở bác Dụng là một tấm lòng thủy chung không có bờ bến trong nếp ăn nếp ở, với những người chung quanh bất kể là thân hay sơ. Yên thấy như vậy. Thật là sơ sinh tính lành và đến bây giờ thì cái lành cái tốt vẫn còn nguyên vẹn. Nếu có một sự kiện gì có thể làm nhòe ố cái đời sống sáng trong kia thì chỉ là khi nào bác Dụng tự nhiên đốc chứng không thích làm việc nữa thôi. Chưa bao giờ Yên thấy được rõ rệt bùng bùng niềm vui của người trong công việc, dù là nhỏ mọn, ở một người như bác Dụng, từ bao giờ và bây giờ, nhìn bác lanh lẹn khuân những đồng vỏ chai cũ, bê những thùng dầu hỏa, buộc một gói hành gói phèn, trao tiền cho vợ rồi lớn tiếng chào tiễn khách hàng ra khỏi cửa.

Nắng rực rỡ ngoài cửa hàng. Nhớ từ ngoài đầu phố vừa trở về. Đi qua Yên, Nhớ cúi xuống vừa cười vừa tránh ra và đi thẳng xuống bếp. Yên giật mình quay lại.

– Bây giờ cậu Yên làm gì? Bác Dụng gái vừa hỏi.

Yên đáp lúng túng:

– Tôi cũng làm ăn lãnh nhãng thôi.

– Sao hôm nọ có ai này nói chuyện cậu viết báo?

– Không có đâu. Yên trả lời thật nhanh.

Thêm một vài người khách mua hàng mới vào. Bác Dụng lại quên Yên đi để bán hàng, và Yên lại được tự do ngắm nhìn và suy nghĩ.

o O o

Thực ra Yên đã nói dối bác Dụng. Chàng đã làm báo thật và còn đang viết một loạt truyện ngắn xã hội cho một vài tờ tạp chí văn nghệ ở thủ đô. Đến thăm bác Dụng trưa hôm nay, nguyên nhân chính là mục đích tìm kiếm — nói là mượn thì đúng hơn — trong sinh hoạt thường nhật của gia đình này, những tài liệu sống cho mấy nhân

vật và một cốt truyện chàng vừa phác họa trong tâm tưởng, Trên đường đi Yên nghĩ ra như sau: Một gia đình đông con, người vợ đau yếu lâu ngày nằm bệt một góc tối, tóc rối phủ kín khuôn mặt xanh yếu, luôn mồm rên la và gắt mắng lũ con cái qua lại chung quanh. Người bố ngồi trong quây nhìn lâm lý, cửa hiệu vắng tanh vắng ngắt, đến bữa uống rượu ngang say mềm rồi chửi đồng thời thế. Con cái thì hoặc khép nép sợ hãi, hoặc ngỗ ngược mất dạy. Nói tóm lại, toàn những yếu tố, của người và sự việc, tạo bối cảnh cho một lớp sinh hoạt lỏng lẻo siêu đồ và tầm tối u uất.

Ở Yên, sự vay mượn nhân vật ngoài đời làm nhân vật trong truyện, với những đổi thay sơ sơ họa là, đã gần thành một thói quen. Từ ngày ở hậu phương về cái phương pháp vay mượn ấy cứ được đem áp dụng luôn luôn trong những người thân và sau đó một số nhân vật lại được để ra để đến với người đọc. Vay mượn thế dĩ nhiên là điều thông thường rồi. Nhưng cái thái độ vay mượn không được đẹp lắm.

Trưa nay trong lúc suy nghĩ ở cửa hiệu tạp hóa, Yên mới chợt cảm thấy rằng, nếu chàng có chút ít trách nhiệm nào với những nhân vật thực đem đối chiếu với những nhân vật trong tiểu thuyết, thì trước hết là sự thiếu vắng hoàn toàn về thiện chí và sự ngoan cố trong lúc diễn tả sự thực. Mẫu người nào vào qua Yên cũng xấu, cũng thấp kém hẳn xuống. Vay mượn đã không trả còn phá phách là đằng khác. Chủ quan Yên thật chẳng khác gì một tấm gương vừa gợn vừa đục. Con người và cuộc sống ngoài đời đem đối chiếu vào, mọi hình thể hòa đối đều trở nên méo mó lệch vẹo đến ghê khiếp. Vậy mà bấy lâu Yên vẫn tự phụ về cái chủ quan tinh tế của mình, về « những chuyện thật là có xảy ra » trong cuộc đời viết văn của mình.

Hôm nay, Yên lại một hai định đem người lớn người nhỏ của gia đình bác Dụng đến trước tấm gương chủ quan gợn đục kia. Trước mắt chàng chỉ có những hình ảnh đẹp, những ấn tượng rực rỡ và một niềm vui rộng rãi chân thực. Một cái gì mới lạ khởi lên đột ngột đánh ngã liền ngay đó

một quan niệm cũ cực kỳ bi quan. Bằng sự nhận xét hồn nhiên nhất – Yên chắc chắn chàng không đang làm cái việc thi vị hóa cuộc đời – nhưng buổi trưa hôm nay chàng đã vui vì một hình ảnh, một nụ cười, những điều nhỏ mọn tầm thường và những con người của cửa hiệu tạp hóa nhỏ có một niềm vui sống hồn nhiên như ít khi chàng nhận thấy.

Niềm vui ấy mãnh liệt như tràn thoát ra tới những hè đường. Vậy mà họ đổ mồ hôi và vất vả thực sự. Yên đặt cho mình một câu hỏi: Những điều kiện vật chất có quyết định hết thảy như lời giáo điều nào đã thâm nhập vào tâm tưởng Yên từ ngoài kia không? Ở đây thì nhất định là không? Bản năng và tâm hồn người không hề bị hoàn cảnh vật chất chi phối và bị lệ thuộc vào đó. Ngày còn ở Hải Phòng phong lưu hơn nhiều và bây giờ vào đây vất vả cực nhọc hơn, tấm lòng và nụ cười vẫn có mặt trong gia đình bác Dụng như xưa cũ. Hiện tượng không biện chứng. Nhưng sự thực của nó là vậy. Nó thực vì nó đã lây sang Yên. Nhân vật ngoài đời hôm nay đã đánh ngã,

làm cho vô nghĩa và ngớ ngẩn những nhân vật của một dự định sáng tác. Ánh sáng của chúng đập thẳng vào tấm kính chủ quan của Yên làm vỡ tan thành từng mảnh nhỏ. Nó giải thoát luôn cho một lũ hệ thống dằng dặc những mặc cảm và thành kiến bấy lâu ăn vào đầu óc Yên như những cái khuôn cứng nhắc.

Ấn tượng của một viên ngọc với dòng ánh sáng vĩnh viễn chói lòa hiện ra. Con người và cái bản năng tốt đẹp của người là hiện tượng làm cho chính con người lúc soi ngắm vào bên trong trước những nghịch cảnh xã hội vẫn có quyền yêu thương và tin tưởng. Ở đâu cái ánh sáng ấy cũng vẫn có vẫn cháy lên. Tiếp nhận cuộc sống hồn nhiên qua những cửa ngõ tin yêu thì lập tức sẽ nhìn thấy ánh sáng ấy của ngọc. Không nhìn thấy, chỉ khi nào ngoảnh mặt vì thành kiến.

Cửa hàng nhỏ vắng người thì vừa hết buổi sáng. Vợ chồng bác Dụng dọn quây hàng, hạ xong tấm phản mộc rồi cả nhà ngồi quây vào chiếc mâm đồng. Bác Dụng gái bảo Yên là đồ đồng

mang từ Hải Phòng vào chỉ còn độc chiếc mâm. Bữa cơm thanh đạm tất nhiên là Yên thấy ngon vô cùng. Món rau muống nộm của Nhớ. Khuôn mặt bầu bĩnh của Nhớ vẫn còn hồng hào ánh lửa. Hỏi về những dự định của bác Dụng trong những ngày tới, cả hai vợ chồng bác đều cười lớn và trả lời rằng chẳng có dự định gì hết, cứ phiên phiên tiệm tiệm đi, đến đâu hay đến đó. Nếu trời đất còn để cho tay chân khỏe mạnh và nếu khăm khá hơn thì lại tìm sang một cửa hiệu bề thế hơn, ngộ nhớ có thua lỗ thì thu nhỏ lại, cùng lắm vợ chồng con cái bác lại mỗi người một công việc ngoài đường.

– Dễ cậu Yên không biết đẩy chú dạo mới vào tôi và cháu Nhớ còn ngồi ở ngoài đầu ngã tư, hai mẹ con quạt lửa nướng ngô non bán cho những người đi lại ban đêm. Phồng cả tay chân và cháy sém cả mặt mũi vì ngô vì lửa. Nhà tôi thì đêm nào hai giờ sáng cũng phải trở dậy đạp xe xuống Cầu Ông Lãnh cân cá thuê cho một công ty người Trung Hoa. Bây giờ là đỡ vất vả nhiều lắm.

Sự giản đơn toát ra từ những câu nói, trong nếp cảm nghĩ ấy làm Yên giật mình. Vậy mà chàng chỉ tin là cuộc đời ở đâu và bao giờ cũng chỉ là những thảm kịch dằng dặc thê thiết diễn ra trong những tiếng thở dài và những dòng nước mắt. Ăn cơm xong Yên không tính đến chuyện trở về nữa. Nhớ dọn đĩa bát xuống nhà dưới. Bác Dục gái vào theo đỡ con gái một tay. Tiếng nói chuyện của hai mẹ con từ bếp vọng lên. Yên đi theo bác Dục giai lên căn gác xép. Hai người nhắc lại làng cũ, thời kỳ thơ ấu của Yên rồi ngủ trưa trên một tấm ghế bố.

Buổi tối lúc trở về nhà ngồi một mình trước bàn viết, Yên vẫn còn giữ được nguyên vẹn những cảm giác và ấn tượng vui ấm mang về từ cửa hiệu tạp hóa. Cầm bút nhìn xuống mặt giấy, khuôn mặt hồng hào ánh lửa của Nhớ lại hiện lên. Cái bắt tay chặt, chân thực của bác Dục giai. Nụ cười đôn hậu của bác Dục gái. Tầng nắng vàng chói chạy băng qua như một giải lụa ngoài cửa hàng. Lần đầu tiên, những nhân vật ngoài đời ấy đến

với tâm tưởng Yên trước phút sáng tác đã không bị siêu đổ nhòe ố vì một tấm gương chủ quan gọn đục nào. Đó là những hình thể hòa đối chắc vững giữa một nếp sinh hoạt tốt đẹp và tuần tự bởi vì những tâm hồn ở đó đã đứng trên những bình diện cao hơn là cái bình diện của một hoàn cảnh vật chất, và bởi đó mà niềm vui vẫn toát ra và những tiếng cười vẫn nổi lên. Niềm vui và tiếng cười vẫn nổi lên.

Yên rút ra trong ngăn kéo tập báo cũ, lần lượt đọc lại những sáng tác cũ. Những nhân vật đau khổ chịu đựng. Những phiên sống gầy nát. Một không khí thấm kịch lê thê đau buồn. Đôi mắt Yên bỗng trở nên xa hút. Chàng đang nhìn lại những nhân vật cũ. Một ngày nào chàng đã đến, đã nhìn ngắm, đã tìm kiếm và đã mượn họ làm thành những nhân vật của mình. Nhưng những tiếng vang ngoài đời ấy đập lại trên những khuôn giấy đều không đúng với âm thanh. Họ đang sống ở ngoài kia. Họ đã chết vì cái chủ quan sai lạc của Yên ở trong này. Vì một tấm kính chủ quan mờ đục rạn vỡ.

Yên đứng dậy rời khỏi bàn viết, mở cửa ra đường. Phố yên tĩnh. Vòm trời thành phố sâu thẳm, lác đác sao. Yên có cảm tưởng vừa mơ hồ vừa rõ rệt rằng những điều gì chàng sẽ viết ra — vẫn bằng sự vay mượn nhân vật ngoài đời làm nhân vật trong sáng tác — sẽ là những vì sao mọc trên một nền trời mới. Sao sáng hơn vì nền trời đã trong xanh hơn. Vì tấm kính đã sáng tỏ hơn. Sẽ có nụ cười của Nhớ. Sẽ có những nụ cười nhận được một buổi trưa nắng trong một cửa hiệu tạp hóa. Cái cửa hiệu tạp hóa bé nhỏ, ngổn ngang linh tinh, thùng xà phòng, lu nước mắt, thùng gạo trắng và cái sinh hoạt tầm thường của nó đêm nay trong chủ quan người có thêm lượng yêu thương mới — yêu thương mới về người — đẹp như một bài thơ.

MAI THẢO

